

Prof. UKSW dr hab. Elżbieta Karska
Katedra Ochrony Praw Człowieka
i Prawa Międzynarodowego Humanitarnego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

Warszawa, dnia 30 października 2017 r.

1. Wskazanie
2. Kopia dla Promotora i
dokumentu
3. Proszę dołączyć oryginał do
akt osobowych

09.11.2017

Dziękuję
Zbigniew Witkowski

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Wólkowskiej prof. dr hab. Zbigniew Witkowski
nt. *Wypowiedź artystyczna architekta w świetle standardów ochrony praw człowieka*
(Toruń 2017, ss. 311),
napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Bożeny Gronowskiej
na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

W związku z powołaniem w dniu 20 czerwca 2017 r. przez Radę Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu na recenzentkę rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Wólkowskiej nt. *Wypowiedź artystyczna architekta w świetle standardów ochrony praw człowieka*, przygotowanej pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Bożeny Gronowskiej, przedstawiam niniejszym ocenę tej rozprawy:

1. Wybór tematu rozprawy doktorskiej

Architektura i prawo praw człowieka – z jednej strony wydawałoby się, że zagadnienia tak różne od siebie, wręcz tak dalece rozbieżne, nie pozwalają stworzyć spójnej rozprawy doktorskiej. Jednak po chwili namysłu zadajemy pytanie czy jest coś bliższego człowiekowi niż dom, w którym mieszka? Choćby z tej perspektywy wybór tematu rozprawy doktorskiej należy uznać za niezwykle trafny i ze wszech miar słuszny. Nic bowiem nie wydaje się bliższe człowiekowi niż najbliższe otoczenie, dom, jego kształt, wyposażenie czy wygoda decydująca o warunkach egzystencji. Autorka zatem bardzo trafnie wybrała temat rozprawy, bardzo dobrze został on sformułowany, jest niezwykle oryginalny i przynajmniej, że dotąd nie spotkałam się z podobnym zagadnieniem analizowanym w formie rozprawy doktorskiej, ani też jako samodzielnej monografii.

2. Ocena merytoryczna rozprawy doktorskiej

2.1. Ocena konstrukcji rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska Pani mgr Magdaleny Wólkowskiej składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów i podsumowania, a także bibliografii. We wstępie Autorka uzasadnia zajęcie się tą problematyką. Przedstawia architekta zarówno jako podmiot uprawniony, jak i zobowiązany, z tytułu praw człowieka. Prezentuje też tezy (hipotezy), które są osnową jej pracy. Przedstawia architekta jako zawód zaufania publicznego; wskazuje, że swoboda wypowiedzi architekta podlega ochronie wynikającej z przepisów międzynarodowego prawa praw człowieka, ma przy tym charakter „mieszany” i można ją umiejscawiać w obrębie I, II i III generacji praw człowieka. Autorka podkreśla, że twórczość architekta podlega ograniczeniom ze względu na ochronę praw autorskich osób trzecich; stwierdza, że działalność architekta podlega nie tylko ograniczeniom wynikającym z jej specyfiki (prawa architekta w kontekście prawa autorskiego), ale także z przepisów odnoszących się do zagadnień uregulowanych w odrębnych przepisach (prawo budowlane, ochrona zabytków, planowanie i zagospodarowanie przestrzenne, ochrona środowiska i przyrody), a także uznaje, że krytyka artystyczna działalności architekta może wpłynąć na jej ograniczenia.

W rozdziale pierwszym Doktorantka odnosi się do wypowiedzi architekta w kontekście historycznym, fenomenologicznym oraz systematyzacyjnym. Autorka szczegółowo rozważa pojęcie wolności wypowiedzi (twórczości) artystycznej, zakres podmiotowy i przedmiotowy oraz konstrukcję ochrony tejże wypowiedzi. W rozdziale drugim Autorka rozważa wolność wypowiedzi artystycznej w kontekście międzynarodowych systemów ochrony praw człowieka. Analizuje w nim wolność wypowiedzi artystycznej architekta w kontekście umiejscowienia jej w obrębie w obrębie I, II i III generacji praw człowieka, prawa kulturowe, kulturalne i prawo do kultury, standardy ochrony wypowiedzi w systemie Organizacji Narodów Zjednoczonych, zaś dalej regionalne systemy ochrony praw człowieka w kontekście standardów ochrony swobody wypowiedzi oraz wolności wypowiedzi artystycznej. Rozdział trzeci został poświęcony wybranym zagadnieniom ochrony wypowiedzi architekta na gruncie polskiego prawa autorskiego. W tej części rozprawy Autorka rozważa zakres ochrony prawno-autorskiej, prawo do

autorstwa utworu architektonicznego oraz wyboru formy jego oznaczenia, zawłaszczenie utworu architektonicznego, prawo do integralności utworu architektonicznego, prawo do rzetelnego wykorzystania dzieła, prawo do nadzoru autorskiego nad wykonaniem dzieła architektonicznego. W rozdziale czwartym, dotyczącym ograniczeń wypowiedzi architekta w świetle wybranych szczególnych polskich regulacji prawnych, analizie prawnej poddana została wypowiedź architekta w kontekście przepisów prawa budowlanego, swoboda wypowiedzi architekta w kontekście przepisów odnoszących się do ochrony zabytków oraz przepisów dotyczących planowania i zagospodarowania przestrzennego, a także ochrony środowiska i przyrody. Rozprawę kończy rozdział piąty poświęcony krytyce działalności architekta, w którym Autorka rozważa pojęcie i istotę krytyki działalności twórczej, etykę zawodu architekta oraz granice dozwolonej prawnie krytyki dziennikarskiej wobec działalności architekta jako osoby publicznej.

Każdy z rozdziałów zwieńczony jest „Wnioskami”, czyli jego podsumowaniem. Rozprawę kończy też całościowe podsumowanie, które nie jest czystą sumą podsumowań poszczególnych rozdziałów.

Przyjętą konstrukcję należy uznać za prawidłową. Słusznie Autorka w rozdziale pierwszym wprowadza do zagadnień, a w dalszych rozdziałach pojawiają się jak najbardziej trafne zagadnienia, które etapami wprowadzają nowe pojęcia i oczywiście szczegółowo je analizują. Całość konstrukcji składa się na spójną i logiczną całość, która w pełni odpowiada tematowi określonymu w tytule rozprawy doktorskiej. Na podkreślenie zasługuje też fakt, że zachowano w recenzowanej rozprawie i jej konstrukcji pożądaną proporcję między systemem prawa krajowego a międzynarodowego, zaś orzecznictwo nie dominuje nad zagadnieniami teorii prawa praw człowieka, co nie wszystkim Autorom się udawało.

2.2. Merytoryczna ocena treści rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska mgr M. Wólkowskiej dotyczy nie tylko praw człowieka, ale otwiera się na inne dziedziny prawa w tym na prawo autorskie, elementy prawa budowlanego, zagospodarowanie przestrzenne, prawo ochrony środowiska i ochrony zabytków. Z uznaniem należy przyjąć swobodę, z jaką Autorka porusza się w tych dziedzinach, a także

w prawie międzynarodowym i krajowym, czym udowodniła znakomite przygotowanie do dalszej pracy naukowej.

W zakresie szczegółowych wątków rozważanych w rozprawie, to należy podkreślić systematykę myśli i formułowanie wypowiedzi, które w pełni znalazły potwierdzenie we wcześniejszych wywodach merytorycznych. Nie sposób oczywiście odnieść się do wszystkich zawartych w rozprawie, ale za najbardziej znaczące należy chyba uznać te dotyczące ochrony wypowiedzi artystycznej, które zdaniem Autorki „znajduje odzwierciedlenie we wszystkich systemach ochrony praw człowieka (uniwersalnym i regionalnym)”. W pełni uzasadnione są też dalsze wnioski o najsprawniejszych mechanizmach kontroli wypracowanych w ramach ONZ oraz systemu europejskiego. Trafne są także spostrzeżenia co do systemu afrykańskiego i arabskiego, że „mimo ujęcia wolności słowa w regionalnych dokumentach ochrony praw człowieka – gwarancje te nie są dostatecznie chronione” (s. 155).

W pełni uzasadnione są także wnioski Autorki o tym, że „twórczość artystyczna, jako przedmiot ochrony międzynarodowego prawa praw człowieka, wykazuje cechy przypisywane do I, II i III generacji tych praw, wypracowanych na gruncie systematyki praw człowieka” (s. 269). Trafnie też Autorka w podsumowaniu wskazała na specyfikę twórczości architekta, która „przekład[a] się na zakres ochrony jego swobody artystycznej oraz ograniczeń prawnych” (s. 272).

Tezy (hipotezy) zaprezentowane we wstępie zostały zasadniczo udowodnione, przy czym z uznaniem przyjmuję także świadomość Autorki tego, że nie odnosi się to do wszystkich z nich, a szczególnie do tej o krytyce mogącej ograniczać wolność twórczości artystycznej architekta. Autorka słusznie wskazuje jednak, że „niewątpliwie ma ona wpływ na kształt tej twórczości, bo gdyby było inaczej, to jaki sens miałyby mechanizmy ochrony cywilnoprawnej czy karnoprawnej.

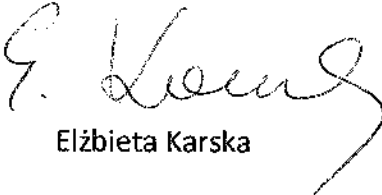
3. Ocena strony formalnej rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska Pani mgr M. Wólkowskiej została napisana bardzo dobrym językiem prawniczym. Autorka znakomicie opanowała technikę pisania. Spis rzeczy i odsyłacze zostały prawidłowo sporządzone. Jako bardzo nieliczne można wskazać literówki czy powtórzenia, które jednak nie zmieniają sensu prezentowanych myśli, ani też

nie wpływają na trudności w zrozumieniu wywodu naukowego. Może jako drobne uchybienie można wskazać niefortunne stwierdzenie „oczywista konieczność mówi” (s. 195) czy brak przypisu na str. 94, gdzie Autorka cytuje zalecenie Specjalnego Sprawozdawcy ONZ do Spraw Propagowania i Ochrony Prawa do Wolności Poglądów i Wolności Wypowiedzi, „aby państwa dokonywały przeglądu lub stwarzały nowe krajowe regulacje prawne mające na celu (...)”. Warto byłoby zaopatrzyć przypisem wskazany akapit informując czytelnika skąd myśl została zaczerpnięta. Trzeba z dużym uznaniem podkreślić obszerność bibliografii, imponującą ilość źródeł normatywnych, polskich i międzynarodowych oraz literatury, a także orzecznictwa, które Autorka przeanalizowała. Sam wykaz bibliograficzny zajmuje imponującą objętość, tj. od 273 do 311 str. w recenzowanej rozprawie.

4. Konkluzja oceny rozprawy doktorskiej

Po zapoznaniu się z rozprawą doktorską mgr Magdaleny Wólkowskiej nt. *Wypowiedź artystyczna architekta w świetle standardów ochrony praw człowieka* przygotowaną pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Bożeny Gronowskiej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu stwierdzam, że rozprawa ta stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789), a tym samym może stanowić podstawę do przeprowadzenia dalszych czynności w przewodzie doktorskim, w tym nadania stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk prawnych w dyscyplinie prawo. Wobec powyższego rekomenduję Radzie Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu dopuszczenie mgr Magdaleny Wólkowskiej do dalszych czynności w przewodzie doktorskim.

Elżbieta Karska